

МІЖНАРОДНА ОХОРОНА АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Володимир Дроб'язко,
*завідувач сектору суміжних прав НДІ
інтелектуальної власності АПРН України, кандидат
філологічних наук*

*(закінчення, початок статті
у № 5'2007)*

Цілі й завдання спеціальних конвенцій. На початку 70-х років минулого століття виникла необхідність прийняття спеціальної конвенції, призначеної виключно для міжнародної охорони основних прав та інтересів виробників фонограм, зважаючи на заходи, вже передбачені чинним національним законодавством. Країни, які вже надали виробникам фонограм інші засоби охорони і хотіли б поширити охорону на міжнародному рівні, звільняються від необхідності вносити корективи до свого чинного національного законодавства.

Відповідно до ст.3 Римської конвенції, мовлення в ефір означає передачу за допомогою безпроводових засобів зв'язку звуків або зображень і звуків разом для широкої аудиторії. Стосовно супутникової трансляції виникає подвійна проблема: з одного боку, сигнали, випромінювані первинною організацією ефірного мовлення, непридатні для прийому широкою публікою; з іншого боку, похідні сигнали, які зазвичай приймаються наземними станціями, передаються для прийому широкою аудиторією проводами.

Конвенція про супутники пропонує наступне вирішення проблеми: договірні сторони зобов'язуються вжити адекватних заходів для недопущення розподілу будь-яких сигналів-носіїв програм, організації — розподільника, для яких сигнал, що випромінюється на супутник або який проходить через нього, не призначений. "Розподіл" визначається Конвенцією як операція, за допомогою якої організація-розподільник передає похідні сигнали для прийому широкою аудиторією. Отже, це визначення також включає розподіл кабелем.

Матеріально-правові положення Конвенції про фонограми. Стосовно матеріально-правових положень Конвенція про фонограми відрізняється від Римської конвенції відносно: критеріїв визначення суб'єктів охорони, обсягу охорони і засобів забезпечення передбачуваної охорони.

Як умову надання охорони Конвенція про фонограми висуває лише критерій національності. Проте будь-яка договірна держава, яка станом на 29 жовтня 1971 р. надавала охорону виключно на підставі місця першої фіксації, має право відмовитися від застосування цього критерію, надіславши Генеральному директору ВОІВ відповідну заяву.

Охорона надається не тільки проти виготовлення примірників фонограми, а й проти розповсюдження незаконних примірників та імпорту таких примірників з метою розповсюдження (ст.2). Обсяг охорони такий, що не поширюється на вимогу винагороди за вторинне використання фонограми.

Конкретні заходи, за допомогою яких здійснюється Конвенція про фонограми, залишені на розсуд національних законодавств. Такі заходи можуть включати охорону шляхом надання авторського права на фонограму, надання інших конкретних (суміжних) прав, шляхом прийняття закону відносно недобросовісної конкуренції або шляхом штрафних санкцій (ст.3).

Конвенція про фонограми допускає ті ж обмеження, що існують відносно охорони авторів. Конвенція також допускає примусові ліцензії у тому випадку, якщо відтворення призначено виключно для освіти або наукових досліджень, обмежено територією держави, чії органи видають ліцензію, і передбачає справедливу винагороду.

Стосовно строку охорони Конвенцією про фонограми передбачається той же мінімальний строк, що й Римською конвенцією: якщо в національному законодавстві передбачається певний конкретний строк охорони, цей строк повинен бути не менше 20-ти років після року першої фіксації звуків, втілених у фонограмі, або року першого випуску у світ фонограми.

Конвенція про фонограми також містить положення відносно виконавців. За ст.7 національне законодавство може, за необхідності, передбачити певний обсяг охорони, наданої виконавцям, чії виконання

зафіксовані на фонограмі, а також умови надання такої охорони.

Матеріально-правові положення Конвенції про супутники. Конвенція про супутники розширила обсяг охорони, яка надається організаціям ефірного мовлення, шляхом заборони протизаконного розподілу сигналів-носіїв програм, що передаються за допомогою супутника, незалежно від того факту, що такі сигнали непридатні для прийому широкою аудиторією, і, як наслідок, їх випромінювання не є ефірним мовленням за визначенням, що міститься в Римській конвенції. Охорона, передбачена Конвенцією про супутники, застосовна і в тих випадках, коли похідні сигнали розподіляються кабелем (на відміну від безпроводових засобів), тобто способом передачі для загального відома, не передбаченого Римською конвенцією. Вона лише зобов'язує договірні сторони перешкоджати розподілу сигналів-носіїв програм, певною організацією-розподільником, для якої сигнали, що проходять через супутник, не були призначені.

Конвенція про супутники не охороняє трансльовану програму, бо об'єктом охорони є сигнали, випромінювані організацією ефірного мовлення. Стосовно прав щодо програм у Конвенції лише мовиться, що вона не може інтерпретуватися таким чином, щоб обмежити або завдати шкоди охороні, наданій автору, виконавцем, виробником фонограм і організацією ефірного мовлення.

Конвенція про розподіл сигналів дозволяє розподіл сигналів-носіїв програм, неуповноваженими особами, якщо такі сигнали є носіями коротких уривків, що містять огляди поточних новин або, як цитати, короткі уривки програми, що пере-

дається випромінюваними сигналами, або, у разі країн, що розвиваються, якщо програма, носієм якої є випромінювані сигнали, розподіляється виключно для освіти, включаючи освіту для дорослих, або наукових досліджень.

Відносно строку охорони Конвенція про супутники відсилає до національного законодавства.

Конвенція про супутники не застосовна в тих випадках, коли сигнали, випромінювані первинною організацією ефірного мовлення, призначені для прямого публічного прийому зі супутника (ст.3). У таких випадках випромінювані сигнали не призначені для певного проміжного розподілу похідних сигналів, а прямо доступні широкій публіці.

2.3. Договір ВОІВ про виконання і фонограми

Договір ВОІВ про виконання і фонограми (ДВФ) укладений 20 грудня 1996 р., а набув чинності 20 травня 2002 р. Договір жодним чином не пов'язаний із будь-яким іншим договором і не обмежує жодних прав та обов'язків за ним. Це відноситься і до Римської конвенції.

Договір стосується прав інтелектуальної власності щодо двох груп суб'єктів суміжних прав: виконавців і виробників фонограм. Їхні права розглядають в одному й тому самому договорі, оскільки більшість прав, які надані Договором виконавцям, пов'язані з їхніми записаними, суто звуковими виконаннями (тобто фонограми).

Відношення до інших конвенцій. Відповідно до ст.1 положення ДВФ не змінюють і не відмінюють зобов'язань, що впливають з Римської конвенції 1961 р. або будь-яких

інших міжнародних договорів. ДВФ взагалі жодним чином не пов'язаний з будь-якими іншими міжнародними договорами.

Охорона, надана відповідно до цього Договору виконавцям і виробникам фонограм, не зачіпає і жодним чином не впливає на охорону авторського права, жодне з його положень не повинно тлумачитися як підстава для обмеження охорони авторських прав. У випадках, коли дозвіл вимагається як від автора твору, втіленого у фонограмі, так і від виконавця або виробника, який володіє правами на фонограму, необхідність у дозволі автора не відпадає через те, що також необхідний дозвіл виконавця або виробника.

Національним законодавством держав-членів ДВФ може бути наданий виконавцям і виробникам фонограм ширший спектр прав, ніж це передбачено безпосередньо Договором.

Особи, що охороняються за цим Договором. Ст.3(1) ДВФ формально закріплює критерій національності (громадянства) як базовий для визначення осіб, що користуються охороною відповідно до цього Договору. В ст.3(2) зроблене спеціальне застереження, що під "громадянами" розуміються ті виконавці й виробники фонограм, які відповідали б критеріям надання охорони, передбаченим Римською конвенцією, якби всі учасники ДВФ були членами цієї Конвенції.

Тому відповідь на питання про коло осіб, яким повинна надаватися охорона відповідно до ДВФ, може бути одержана на підставі аналізу ст.4,5 і 17 Римської конвенції.

Відповідно до ст.4 Римської конвенції, а отже, і всі учасники ДВФ надають виконавцям національний

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

режим охорони за дотримання хоча б однієї з наступних умов:

- виконання має місце в іншій державі-учасниці;
- виконання включене до фонограми, що охороняється;
- виконання, не будучи записаним на фонограму, поширюється шляхом передачі в ефір, що охороняється відповідно до ст.6 зазначеної Конвенції.

Ст.5 Римської конвенції передбачає, що виробникам фонограми національний режим охорони надається за дотримання будь-якої з наступних умов:

- виробник фонограми є громадянином або юридичною особою іншої держави-учасниці (критерій національної належності);
- перший запис звуку був здійснений в іншій державі-учасниці (критерій місця першого запису);
- фонограма вперше опублікована в іншій державі-учасниці (критерій місця першого опублікування), при цьому і фонограми, що охороняється відповідно до даного критерію визнаються і, вперше опубліковані за межами держав-учасниць, але не пізніше 30 днів після цього опубліковані також в одній із держав-учасниць (таке опублікування вважається "одночасним").

Ст.5(3) Римської конвенції допускає для будь-якої держави-учасниці можливість відмовитися від застосування критерію місця першого опублікування або критерію місця першого запису, а також у низці випадків можливість використати застереження, передбачене ст.17 даної Конвенції. Ст.3(3) ДВФ надає такі ж можливості всім державам-учасникам, при цьому порядок застосуван-

ня відповідних застережень, передбачений Договором і Римською конвенцією, по суті однаковий.

Національний режим. Ст.4 ДВФ закріплює принцип надання національного режиму охорони. Проте цей принцип має обмежений характер, оскільки держава-учасниця зобов'язана забезпечити іноземним фізичним і юридичним особам — власникам прав на виконання і фонограми, що охороняються відповідно до цього Договору — таку охорону, яка надається власним правовласникам, але тільки відносно:

- тих виключних прав, які спеціально передбачені ДВФ;
- права на винагороду, спеціально передбаченого ст.15 ДВФ.

Права виконавців. Одна із суттєвих відмінностей даного Договору від Римської конвенції полягає в тому, що в ньому вперше на міжнародному рівні закріплені **особисті немайнові (моральні) права виконавців** відносно їх виконань. У ст.5 ДВФ передбачено:

- право вимагати бути визнаним в якості виконавця своїх виконань, за винятком тих випадків, коли ненадання такого права продиктовано характером використання виконання;
- дію особистих немайнових прав виконавців не тільки відносно записаних на фонограму виконань, а й відносно виконань, які незаписані (так звані "усні виконання");
- дію особистих немайнових прав виконавця незалежно від його майнових прав і навіть після передання цих прав, припинення їх дії або смерті виконавця;
- можливість для виконавця заперечувати проти будь-якого спотворення, перекручення або ін-

шої зміни своїх виконань, здатного завдати шкоди його репутації (аналогічно наданому авторам праву на захист їх репутації).

Відносно **незаписаних виконань** ст.6 ДВФ передбачає надання виконавцям виключного права дозволяти:

- передачу незаписаних виконань в ефір, коли виконання вже передавалось в ефір. Одна з причин існування даного винятку полягає в необхідності врахування чинного в багатьох країнах особливого правового режиму відносно ретрансляції переданих в ефір творів і об'єктів суміжних прав;
- сповіщення незаписаних виконань для загального відома (крім випадків, коли виконання вже передавалось в ефір);
- запис незаписаних виконань.

Відносно **записаних виконань** ст.7-10 ДВФ передбачають для виконавців ширший перелік виключних прав:

- право на відтворення — виключне право дозволяти пряме або опосередковане відтворення виконань (ст.7);
- право на розповсюдження — виключне право дозволяти розповсюдження оригіналів і примірників виконань, записаних на фонограми, шляхом продажу або іншого передання права власності (ст.8);
- право на прокат — виключне право дозволяти відповідно до положень національного законодавства кожної держави-учасниці комерційний прокат оригіналів і примірників виконань, записаних на фонограми, навіть після їх розповсюдження, здійсненого виконавцем або на підставі його дозволу (ст.9);

- право на доведення виконань до загального відома в інтерактивному режимі з використанням Інтернету або інших комп'ютерних мереж (ст.10).

Права виконавців фонограм. Виключні права, аналогічні правам виконавців відносно використання їх записаних виконань, передбачені у ст.11-14 ДВФ для виробників фонограм:

- право на відтворення (ст.11);
- право на розповсюдження (ст.12);
- право на прокат (ст.13);
- право на доведення до загального відома (ст.14).

Право на винагороду за ефірне мовлення і сповіщення для загального відома. Ст.15 ДВФ передбачає для виконавців і виробників фонограм особливе право на справедливу винагороду за передачу в ефір і сповіщення для загального відома фонограм, опублікованих з комерційною метою. Будь-яке правомірне розміщення фонограми в комп'ютерній мережі визнається дією, аналогічною її опублікуванню, і наступні передача в ефір або сповіщення для загального відома такої фонограми зумовлюють зобов'язання з виплати винагороди власникам прав на фонограму і записане на ній виконання.

На відміну від ст.12 Римської конвенції, яка надає державам-учасницям свободу визначення того, чи будуть одержувачами передбаченої нею винагороди виконавці й виробники фонограм, або тільки виробники фонограм чи тільки виконавці, ст.15(1) ДВФ однозначно встановлює, що одержувачами винагороди є обидві ці категорії правовласників.

Стаття ж 15(2) дозволяє закріплювати в національному законодавстві різні варіанти збору передба-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

ченої цією статтею винагороди з користувачів: виробниками фонограм з наступною виплатою виконавцям, виконавцями з наступною виплатою виробникам фонограм, виробникам фонограм і виконавцям спільно або взагалі незалежно один від одного.

ДВФ передбачає можливість суттєвих застережень відносно даного права, слідуючи щодо цього підходу, закладеному в ст.16 Римської конвенції. Ст.15(3) надає будь-якій державі-учасниці можливість шляхом здавання повідомлення Генеральному директору ВОІВ заявити, що вона за вибором:

- застосовуватиме положення ст.15(1) тільки відносно деяких видів застосування фонограм;
- обмежить застосування цих положень ще певним чином на свій розсуд;
- взагалі не застосовуватиме положення ст.15(1) стосовно передбаченого в ній права на винагороду.

Обмеження і винятки. Відносно допустимих обмежень і винятків з охорони прав виконавців і виробників фонограм ст.16(1) дотримується традиційного підходу. Кожна держава-учасник має право встановлювати в своєму національному законодавстві відносно охорони прав виконавців і виробників фонограм такі винятки, які допускаються відносно охорони авторського права на твори. У ст.16(2) застерігається, що винятки або обмеження з передбачених ДВФ прав виконавців і виробників фонограм:

- можуть встановлюватися тільки в певних особливих випадках;
- не повинні приводити до необґрунтованого обмеження законних інтересів виконавців або виробників фонограм.

Державам-учасницям дозволяється переносити і відповідним чином поширювати на цифрове середовище обмеження і винятки у своїх національних законах, які вважаються прийнятними за Бернською конвенцією, визначати нові винятки і обмеження, придатні в середовищі цифрових комп'ютерних мереж.

Строк охорони. Згідно зі ст.17 ДВФ мінімально допустимий строк охорони прав виконавців становить 50 років після року, в якому був здійснений запис виконання на фонограму, а виробників фонограм - 50 років після року опублікування фонограми або 50 років після року запису фонограми у тому випадку, якщо вона не була опублікована протягом 50 років після її запису. Ст.14 Римської конвенції передбачає коротший строк охорони прав на виконання і фонограми — 20 років.

Зобов'язання відносно технічних засобів. Ст.18 ДВФ встановлені особливі зобов'язання відносно надання захисту від обходу технічних засобів. Під ними варто розуміти технічні пристрої та їх компоненти, комп'ютерні програми та інші технічні засоби, що використовуються виконавцями і виробниками фонограм у зв'язку зі здійсненням їх прав (наприклад, для контролю доступу до виконань і фонограм) і які обмежують дії відносно виконань і фонограм, котрі не дозволені власниками прав на них або не допускаються законодавством.

Технічні засоби захисту умовно можна поділити на дві групи:

- засоби контролю над доступом до твору або об'єкта суміжних прав (наприклад ключі й паролі, що використовуються, кодуючі й декодуючі засоби тощо);
- засоби контролю над відтворен-

ням твору або об'єкта суміжних прав (наприклад, серійні номери, спеціально розроблені формати, засоби контролю наявності правомірно придбаного матеріального носія з відповідною інформацією у пристрої зчитування комп'ютера тощо).

Ця стаття визначає, що всі держави-учасниці зобов'язані забезпечити правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу таких технічних засобів, тобто зняття встановлених за допомогою технічних засобів обмежень відносно використання виконань і фонограм чи вчинення інших дій, що зумовлюють порушення належного функціонування таких технічних засобів.

Зобов'язання відносно інформації про управління правами. Поняття "інформація про управління правами" визначено в ст.19 ДВФ, що встановлює зобов'язання кожної держави-члена передбачити правову охорону і ефективні засоби правового захисту від вчинення дій, спрямованих на усунення або зміну інформації про управління правами або використання примірників виконань чи фонограм, в яких інформація про управління була усунена або змінена без дозволу правовласників. Зазначені зобов'язання поширюються на випадки, пов'язані з порушенням не тільки виключних прав на виконання і фонограми, а й права на одержання винагороди (ст.15 ДВФ).

Держави-члени не мають права, базуючись на положеннях цієї статті, вводити певні формальності, що забороняють вільний рух товарів або створюють перешкоди для виконання наданих прав.

Формальності та застереження. На відміну від положень Римської

конвенції і Фонограмної конвенції, ст.20 ДВФ встановлює принцип вільного від дотримання будь-яких формальностей надання охорони виконанням і фонограмам, наближаючись у цьому відношенні до аналогічних по суті положень Бернської конвенції (ст.5(2)).

У ст.21 ДВФ спеціально вказано про недопустимість здійснення будь-яких застережень відносно передбачених Договором правил, за винятком тих випадків, коли його положення надають державам-учасникам можливість робити визначені їм застереження.

Застосування за часом. Відповідно до ст.20(2) Римської конвенції, жодна з держав-учасниць не зобов'язана застосовувати передбачені нею положення до виконань, які мали місце до дати приєднання такої держави до Римської конвенції, а також до фонограм, які були записані до цієї дати.

Інший підхід передбачений ст.22 ДВФ, що встановлює застосування відносно охорони прав виконавців і виробників фонограм за аналогією положень ст.18 Бернської конвенції, зокрема передбаченого нею так званого "принципу зворотної охорони". Згідно з цим принципом охороні підлягають всі об'єкти, відносно яких не закінчився передбачений строк охорони, зокрема вперше опубліковані до моменту приєднання певної держави до Бернської конвенції, до того ж усі можливі винятки з цього правила обмежені спеціальними положеннями даної Конвенції.

Проте ст.22(2) ДВФ допускає можливість додаткового вилучення із зазначених вище правил відносно особистих немайнових прав виконавців, оскільки відповідно до її по-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

ложень будь-яка держава-учасниця має право обмежити застосування присвяченої цим правам ст.5 Договору тільки тими виконаннями, які відбудуться після приєднання до Договору такої держави.

Положення про забезпечення прав. Стаття 23 ДВФ виходить з того, що кожна держава, відповідно до своєї правової системи, самостійно вживає заходи, необхідні для застосування його положень і забезпечення ефективної охорони передбачених у ньому прав, включаючи заходи, що є стримуючим засобом від подальших порушень.

На території України Договір ВОІВ про виконання і фонограми є чинним від дати введення його в дію — 20 лютого 2002 р.

2.4. Стандарти Угоди TRIPS щодо наявності, обсягу та використання суміжних прав

До основних стандартів Угоди TRIPS щодо наявності, обсягу та використання належать такі:

- щодо суміжних прав виконавці повинні мати право не допускати запис власного виконання, не призначеного для фонограми, відтворення такого запису, ефірного мовлення і доведення до загального відома шляхом прямої трансляції виконання (ст.14(1));
- виробники фонограм користуються правом дозволяти або забороняти пряме або опосередковане відтворення своїх фонограм (ст.14(2));
- організації мовлення (або, якщо такі права не надають організа-

ціям мовлення, власники авторського права на об'єкти передачі) мають право забороняти запис, відтворення записів і ретрансляцію через канали ефірного мовлення, а також доведення до загального відома шляхом телевізійної трансляції таких записів (ст.14(3));

- виробникам фонограм і деяким іншим правовласникам надають право прокату. Країни-члени можуть зберегти чинні на 15 квітня 1994 р., тобто на час підписання Угоди TRIPS, системи виплати справедливої винагороди за прокат фонограм за умови, що такі системи не завдають суттєвої шкоди виключним правам на відтворення (ст.14(4));
- строк охорони, наданої за цією Угодою виконавцям і виробникам фонограм, дорівнює принаймні 50 рокам, від кінця календарного року, в якому був здійснений запис або мало місце виконання, і для організацій мовлення — принаймні 20 рокам від кінця календарного року, в якому відбулася передача (ст.14(8));
- умови, обмеження, винятки і застереження, які допускає Римська конвенція, можна застосовувати до певних суміжних прав (відповідно до пунктів 14(1)-14(3), наданих Угодою, проте положення ст.18 Бернської конвенції *mutatis mutandis* застосовують до прав на фонограми виконавців і виробників фонограм (ст.14(6)). ●

Література:

1. *Всемирная организация интеллектуальной собственности. Общая характеристика.* — Публикация ВОИС № 400 © — Женева, 1997.

2. Липчик Д. Авторское право и смежные права/ Пер. с фр. — М.: Ладомир; Издательство ЮНЕСКО, 2002.
3. Минков А.М. Международная охрана интеллектуальной собственности — СПб.: Патер, 2001.
4. Введение в интеллектуальную собственность — ВОИС, 1998.
5. Интеллектуальна власність в Україні: Правові засади та практика. — Наук. — практ. вид.: У 4-х т. Т.1: право інтелектуальної власності. — К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 1999.
6. Всемирная организация интеллектуальной собственности: Общая характеристика. — Женева, 1997.
7. Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений. Парижский акт от 24 июля 1971 года, изменённый 2 сентября 1979 года. — Женева: ВОИС, 1990.
8. Конвенция об охране интересов производителей фонограмм от незаконного воспроизводства их фонограмм от 29 октября 1971 г. — Женева: ВОИС, 1972.
9. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. — Результат Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: Тексти офіційних документів. — К.: 1998.

ЦІКАВО ЗНАТИ

АВТОР РОМАНУ — КОМП'ЮТЕР

Мабуть, цікаво прочитати новий роман, що буде виданий Петербурзьким видавництвом на початку 2008 року. Цікаво те, що роман цілком написаний комп'ютером.

Команда програмістів і філологів склала програму, що із сюжетних колізій твору "Анни Кареніної" і текстів 13 вітчизняних і зарубіжних авторів XIX — XXI ст., зробила роман "Справжнє кохання".

Сюжетну основу першого "комп'ютерного" роману з умовною назвою "Справжнє кохання" склала любовна колізія головних персонажів твору "Анни Кареніної". Дія відбувається на невідомому острові в часи дуже схожі на наші дні.

Для створення тексту роману команда розроблювачів і філологів створила програму PC Writer 2008, написання якої зайняло 8 місяців. Філологами було зібрано досье на кожного героя роману, що включало опис зовнішності, лексики, психологічний портрет й інші характеристики. Також був створений опис початкової ситуації, на основі якої програма згенерувала текст роману, на це було затрачено три доби безперервної роботи комп'ютера.

За матеріалами: <http://http://obozrevatel.com/news>